

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/215928,Pawel-Kornacki-Zycie-i-smierc-w-getcie-bialostockim-19411943.html>

27.02.2026, 01:46

[Następny](#)

[Powrót](#)

Paweł Kornacki: Życie i śmierć w getcie białostockim (1941–1943)

Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej 22 czerwca 1941 r. oddziały Wehrmachtu zajęły Białostocczyznę w ciągu kilku dni, a do opuszczonego przez Sowietów Białegostoku Niemcy weszli już 27 czerwca 1941 r. Od samego początku zastosowali brutalny terror.

27.06

[Getto białostockie](#) [Holokaust](#) [Okupacja niemiecka](#) [Zbrodnie niemieckie](#) [Żydzi](#)

Zagłada białostockich Żydów kojarzy się przede wszystkim ze spaleniem wielkiej synagogi. Niemcy zapędzili do niej około ośmiuset ludzi i podpalili budynek. Strzelali do uciekających z pożogi, a pijani żołnierze podpalili centrum miasta i mordowali przypadkowo złapanych Żydów. Pogrom i pożar pochłonęły łącznie ok. 2 tys. ofiar.

Niemcy nie poprzestali na tym. Od 3 lipca zaczęły się kolejne egzekucje Żydów. Najpierw mordowano inteligencję – zabito trzysta osób. 12 lipca ten sam los spotkał aż 3 tys. mężczyzn. Po ich egzekucji poinformowano Judenrat, że Żydzi muszą złożyć kontrybucję, aby uwolnić aresztowanych. Z zebraniem okupem delegacja Judenratu udała się do komendanta miasta. Tam usłyszała, że aresztowani zostali wysłani do obozu w Niemczech, ale dostarczony okup może uchronić Żydów przed dalszymi aresztowaniami. Do miasta docierały wieści o rzeziach urządzanych w okolicznych miastach i miasteczkach. Słyszano też, co dzieje się na Litwie i Białorusi. Wszystko to sterroryzowało społeczność żydowską, która odtąd spodziewała się kolejnych aktów przemocy.

Nowe władze okupacyjne niemal natychmiast, bo już 29 czerwca, wezwały rabina Gedalego Rozenmana i poinformowały go, że został mianowany „Obmannem” Żydów białostockich oraz że ma zorganizować radę żydowską. Rozenman zaangażował Efraima Barasza i kilku innych działaczy gminy żydowskiej. Barasz został zastępcą Rozenmana, choć w rzeczywistości to on pełnił funkcję prezesa Judenratu.

Codziennosc getta. Judenrat – Niemcy – Żydzi

Getto powstało 1 sierpnia 1941 r. Główną jego ulicą była Jurowiecka, biegnąca wzdłuż prawego brzegu rzeki Białej. Teren rozciągający się wzdłuż rzeki zajmowały fabryki i różne zakłady. Na południowy zachód od ul. Jurowieckiej (łącznie z nią samą) dominowała zabudowa zwarta: głównie dwu-, trzykondygnacyjne kamienice i domy. Natomiast na północny wschód od Jurowieckiej, poza jej prawą pierzeją i kilkoma budynkami na ulicach Ciepłej i Fabrycznej (np. budynek szpitala), przeważały niewielkie, drewniane domki. Część tego obszaru (ok. 1 ha) zajmował ogród Judenratu. Cały teren getta został ogrodzony.

Niemcy orzekli, że nie będą ingerować w wewnętrzne sprawy zamkniętej dzielnicy, Judenratowi nadając niemal nieograniczone uprawnienia do ich rozstrzygania. Powstało coś na kształt państwa zarządzanego za pomocą kilkunastu wydziałów, którego elitę stanowił aparat urzędniczy (liczył nawet pięćset osób) i dwustu członków policji. Dysponujemy relacjami opisującymi getto białostockie niemal w superlatywach. Miało być ono stosunkowo ciche i wygodne, z wieloma ulicami, niezatłoczone i niebrudne, strażnicy zaś nierygorystyczni, można było wjechać

i wyjechać. Prezes Barasz dwoił się i troił.

Wytrwale dążył do przekształcenia getta w wielki obóz pracy. Głęboko wierzył, że właśnie to ocali Żydów. Nieustannie przekonywał i apelował o to, by pracowano rzetelnie. Tłumaczył, że Niemcy nie zlikwidują getta, jeśli uznają je za przydatne i niezbędne. Barasz działał bezustannie na różne sposoby

i niektórzy mniemali, że dokonał cudu – dogadał się z Niemcami. Żydzi ufali mu i uważali go za wszechmocnego. Szeptano, że przekupuje Niemców i ratuje Żydów przed szkodliwymi dekretemi. Tak powstawała legenda prezesa. Późniejszy przywódca powstania w getcie białostockim, Mordechaj Tenenbaum zaliczył go nawet do grupy trzech przyzwoitych prezesów rad żydowskich. Według niego wszyscy inni byli wyrzutkami i sługusami gestapo.

Barasz nie potrafił jednak zapobiec wywózce ok. 4 tys. Żydów do getta w Prużanie w październiku 1941 r. Ponieważ Judenrat był zobowiązany dostarczać listy wywożonych, jego członków oskarżano o przyjmowanie łapówek za uwolnienie od wywózki.

[Czytaj artykuł Pawła Kornackiego *Życie i śmierć w getcie białostockim \(1941-1943\)* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Getto, Holokaust, Okupacja niemiecka, Zbrodnie niemieckie, Żydzi

Artykuł